

Толпигіна Наталія Сергіївна

студентка групи ПШМ-1-15.0д, VI курс, спеціальність «Практична психологія»

Науковий керівник

Старинська Наталія Володимирівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Інституту людини

Київського університету імені Бориса Грінченка

n.starynska@kubg.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ СИТУАТИВНОЇ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти самоактуалізації особистості у вітчизняних та зарубіжних концепціях. Охарактеризовано особливості ситуативної самоактуалізації у студентів-психологів. Представлено результати дослідження ситуативної самоактуалізації студентів-психологів першого та четвертого курсу навчання.

Ключові слова: самоактуалізація, ситуативна самоактуалізація, потреба в досягненнях, особистісний потенціал, особистісно-орієнтоване навчання.

Актуальність та доцільність теми дослідження. Процеси соціальної та політичної трансформації сучасного суспільства як ніколи актуалізують проблему дослідження самоактуалізації особистості. Саме особистість активна, самостійна, творча, здатна вибирати та приймати рішення, яка орієнтується на гуманістичні цінності, знаходиться у центрі уваги сучасних психологічних досліджень. У сучасній соціокультурній ситуації одним із найважливіших завдань вищої освіти є розвиток суб'єктивності студентів, підтримка їх самоактуалізації та професійного становлення ще під час навчання, забезпечення освітніх умов для розвитку у студентів життєвої потреби до самостійної творчої праці, постійного вдосконалення своїх здібностей і отримання необхідних навичок й умінь для реалізації свого потенціалу.

Особливу увагу слід приділяти дослідженням самоактуалізації студентів-психологів, адже їхнє професійне спрямування своєрідне і має певну специфіку. Вимоги, які висуваються до особистості психолога, вищі, в порівнянні з тими, хто отримує інші професії. Це пов'язано з тим, що головний інструмент психолога – його власна, сформована особистість.

Важливим напрямком дослідження серед студентів-психологів є особливості їх самоактуалізації під час навчальної діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні передумови дослідження проблеми самоактуалізації містяться в роботах А. Адлера, Д.Ж. Келлі, Г. Маррі, Г. Мерфі, Г. Олпорта, Е. Фромма, К.Г. Юнга; положеннях системно-діяльнісного історико-еволюційного підходу до проблеми особистості та її зростання (Б.Г. Ананьєв, О.Г. Асмолов, Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, В.М. Мясищев, А.В. Петровський, С.Л. Рубінштейн).

Самоактуалізацію в зарубіжній психології вивчають з огляду на екзистенційні (Ф. Франкл), гуманістичні (А. Маслоу), феноменологічні (К. Роджерс) концепції особистості, що є зокрема основою гуманістичної психології, яку краще розглядати як послідовний ланцюжок теоретичних підходів до особистості. У вітчизняній психології розуміння самоактуалізації пов'язане з ідеями особистісного саморозвитку й динамічної концепції особистості (К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, І.Д. Бех, Л.І. Божович, Б.С. Братусь, І.С. Булах, Є.І. Головаха, О.О. Кроник, Д.О. Леонтьєв, С.Д. Максименко, І.П. Маноха, В.І. Муляр, В.А. Роменць, Л.В. Сохань, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко та ін.). У центрі цієї концепції перебуває людина цілісна, діяльна, яка постійно розвивається.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення специфіки та особливостей ситуативної самоактуалізації студентів-психологів під час навчально-професійної діяльності.

Методи дослідження. Комплекс теоретичних та емпіричних методів та методик: аналіз науково-теоретичних джерел з актуальної для нас теми, психодіагностичні методики вивчення самоактуалізації, «Методика діагностики ситуативної самоактуалізації» Т.Д. Дубовицької; «Потреба в досягненнях» Ю.М. Орлова, В.І. Шкуркіна, Л.П. Орлової; «Самоактуалізаційний тест» Ю.О. Альошиної, Л.Я. Гозмана, М.В. Загіки, М.В. Кроза.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «самоактуалізація» є одним із важливих понять в гуманістичній психології. Різні дослідники у різні

епохи вкладали в зміст терміну його власні інтерпретації, тому доволі важко надати чітке, загальновизнане визначення самоактуалізації. Термін «самоактуалізація» (Self-actualisation) походить від слова «актуалізація», що означає «перехід від стану можливостей до стану дійсності». Частинка «само» («Self») перетворює поняття на рефлексію – тобто на процес, коли суб'єкт спрямовує дію сам на себе, таким чином будучи паралельно не лише самим суб'єктом, але і об'єктом дослідження.

Самоактуалізація, як свідомий акт дії особистості, виконується для досягнення практичних цілей – самовдосконалення, змінення життєвих орієнтирів, перехід на новий рівень духовного та культурного розвитку тощо. Самоактуалізація є необхідним етапом переживання нових ситуацій особистістю – таким чином ланцюжок актів самореалізації людини і можна назвати її життєвим шляхом. Перший дослідник, який ввів поняття «самоактуалізація» - нейрофізіолог К. Гольдштейн. Під час знаходження у межових ситуаціях у особистості виникає конфлікт через певні перешкоди з оточуючим світом та соціальним середовищем. При цьому, при подоланні перешкод існують два варіанти розвитку: або пристосування до соціального середовища, або до оволодіння цим середовищем і знаходження нових методів впливу на нього. Отже, самоактуалізація пов'язана з відносинами особистості із соціумом, та її пристосування до цього середовища. Через самореалізацію особистість приходить до самоактуалізації як її безпосередньо практичного втілення.

Емпіричне дослідження проводилось на базі Київського університету імені Бориса Грінченка, Інституту людини. Досліджувалась група студентів-психологів, першого та четвертого курсів, що навчаються за напрямками «Практична психологія» та «Психологія», загалом 40 осіб.

Результати емпіричного дослідження потреби в досягненні показали, що у студентів-психологів першого курсу переважає високий рівень (40%), тоді як у студентів-психологів четвертого курсу високий рівень не виявлено. Проте,

на жаль, у студентів-психологів четвертого курсу переважає низький рівень потреби в досягненні (50%). Це говорить про те, що студенти-психологи четвертого курсу невпевнені в успішному результаті, не шукають інформацію для судження про свої успіхи, не готові прийняти на себе відповідальність, діють нерішуче в невизначених ситуаціях та ненаполегливі у прагненні до мети.

Перейдемо до розгляду результатів методики САТ [1]. Ця методика складається з 14 шкал. 1 – шкала «Орієнтація в часі»; 2 – шкала «Підтримка»; 3 – шкала «Ціннісні орієнтації»; 4 – шкала «Гнучкість поведінки»; 5 – шкала «Сензитивність»; 6 – шкала «Спонтанність»; 7 – шкала «Самоповага»; 8 – шкала «Самоприйняття»; 9 – шкала «Погляд на природу людини»; 10 – шкала «Синергічність»; 11 – шкала «Прийняття агресії»; 12 – шкала «Контактність»; 13 – шкала «Пізнавальні потреби»; 14 – шкала «Креативність». За результатами тестування можна констатувати, що група студентів-психологів і першого, і четвертого курсів, в більшості, входить до психічної та статистичної норми. Це свідчить, що досліджувані студенти обох вибірок ефективно сприймають реальність, що сприяє високій успішності, бажанням студентів вчитися заради знань, вирішувати складні завдання, що вимагають творчого підходу. Студенти-психологи адекватно оцінюють власні якості, переваги й недоліки; сприймають себе такими, якими вони є, задоволені собою, своїми здібностями; відрізняються високим рівнем самоповаги й самокритичністю, але без самозвинувачення. Респонденти усвідомлюють, що освіта, отримана в університеті, є базисом для професійного та особистісного становлення, найбільш ефективного використання їхніх потенційних можливостей.

За результатами проведення методики «Діагностика ситуативної самоактуалізації» Т.Д. Дубовицької [2] можна зробити висновки, що студенти-психологи першого курсу навчання ідентифікують себе з самоактуалізованими особистостями. Вони більш позитивно сприймають і оцінюють себе у досліджуваних сферах їх життя та навчально-професійної діяльності, ніж

студенти-психологи четвертого курсу. Перевага середніх та низьких показників у студентів четвертого курсу може бути пов'язана з загальною перевтомою, переоцінкою правильності вибору професії та вичерпаними внутрішніми ресурсами.

Порівняльний аналіз результатів методик САТ та шкали оцінки потреби в досягненнях проводилась за t-критерієм Стьюдента, модифікована методика ситуативної самоактуалізації порівнювалася у відсотках.

Досліджувані нами студенти-психологи першого та четвертого курсу навчання у дослідженні проявили себе в повній мірі. Отримані нами дані були опрацьовані та порівняні. За результатами дослідження студенти-психологи першого курсу навчання проявили себе більш мотивованими до досягнення власної мети, вони прагнуть самоактуалізуватися та самоствердитися у всіх сферах свого життя та діяльності. Маючи при собі великий ресурсний потенціал та впевненість у своєму виборі, вони прагнуть до навчання та отримання нових знань, розвиваються у спілкуванні з оточуючими. На жаль, студенти-психологи четвертого курсу не показали таких високих результатів. Це може бути пов'язано з загальною перевтомою, сумнівах у правильності вибору професії, або з вичерпаним запасом ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гозман Л.Я. Самоактуализационный тест / Л.Я. Гозман, М.В. Кроз, М.В. Латинская. – М.: РПА, 1995. – 24 с.
2. Дубовицкая Т.Д. Методика диагностики ситуативной самоактуализации личности: контекстный поход / Т.Д. Дубовицкая // Психологический журнал. – 2005. - №5. – С. 70-78.

ОСОБЕННОСТИ СИТУАТИВНОЙ САМОАКТУАЛИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ-ПСИХОЛОГОВ

Толпыгина Наталия Сергеевна

студентка группы ППм-1-15.0д, VI курс, специальность «Практическая психология»

Научный руководитель

Старинская Наталья Владимировна

кандидат психологических наук, доцент кафедры практической психологии Института человека Киевского университета имени Бориса Гринченко

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические аспекты самоактуализации личности в отечественных и зарубежных концепциях. Охарактеризованы особенности ситуативной самоактуализации у студентов-психологов. Представлены результаты исследования ситуативной самоактуализации студентов-психологов первого и четвертого курса обучения.

Ключевые слова: самоактуализация, ситуативная самоактуализация, потребность в достижениях, личностный потенциал, личностно-ориентированное обучение.

FEATURES OF CASE ACTUALIZATION OF PSYCHOLOGY STUDENTS

Natalia S. Tolpyhina

student of group PPM-1-15.0d, VI course, specialty «Practical Psychology»

Scientific adviser

Natalia V. Starynska

Candidate of Psychological Sciences (Ph.D.), Associate Professor of the Department of Experimental Psychology, Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University
n.starynska@kubg.edu.ua

Abstract. The article discusses the theoretical aspects of self-actualization in domestic and foreign concepts. The peculiarities of situational actualization of the students of psychology. The analysis of scientific and practical. The results of the study situational self-actualization psychology students first and fourth year of study.

Keywords: self-actualization, situational self-actualization, the need for achievement, personal potential, personality-oriented education.